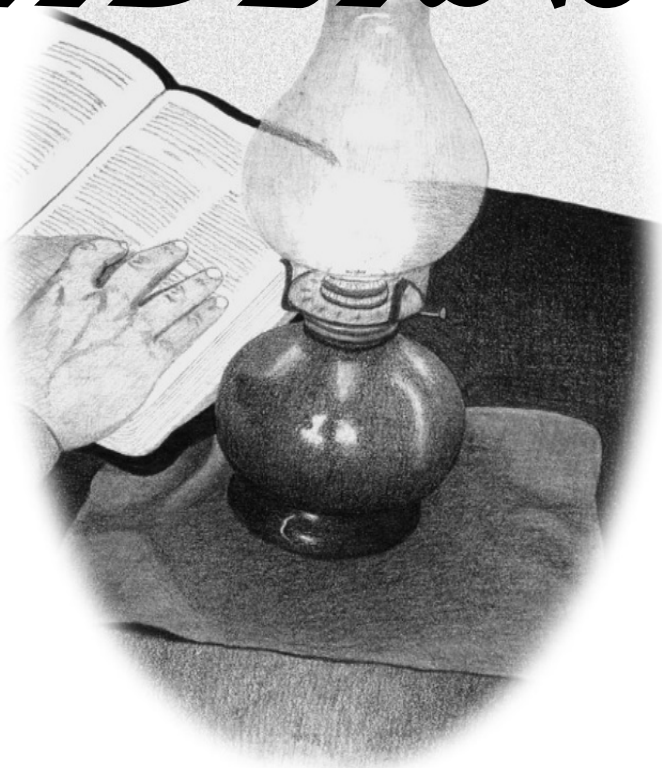


*SABBATEN*

*GENOM*

*TIDERNÄ*



# *en översikt över helighållandet av Sabbaten från Kristi tid och fram till vår tid*

*Samlat och utarbetat av*

J.F. Coltheart

1954

*Ansvarig för översättning och utgivning på svenska:*

Stiftelsen *International Institute of Health & Education*

Stenshult 1

511 95 Öxabäck

[www.stenshult.org](http://www.stenshult.org)

maj 2019

# Innehållsförteckning

Förord.....	3
Introduktion.....	4
Första århundradet.....	6
Andra århundradet.....	9
Tredje århundradet.....	10
Fjärde århundradet.....	11
Femte århundradet.....	14
Sjätte århundradet.....	16
Sjunde århundradet.....	17
Åttonde århundradet.....	18
Nionde århundradet.....	20
Tionde århundradet.....	21
Elfte århundradet.....	22
Tolfte århundradet.....	24
Trettonde århundradet.....	26
Fjortonde århundradet.....	27
Femtonde århundradet.....	29
Sextonde århundradet.....	31
Sjuttonde århundradet.....	34
Artonde århundradet.....	38
Nittonde århundradet.....	40
Guds tio bud.....	43
Guds tio bud förändrade av människor.....	44
Den sjunde dagen i olika språk.....	45

## Förord

I juli 1998 startade påve Johannes Paulus II, i sitt apostoliska brev, *Dies Domini*, [Herrens dag], ett korståg för att tvinga fram firandet av söndagen. Sedan dess har hans efterföljare, påve Benedictus XVI, konstaterat att det är nödvändigt att framhäva "heligheten i Herrens dag och behovet av att delta i söndagsmässan". Vatikanstaten, den 4 dec. 2006. Påven Franciskus hyllar i sin encyklika *Laudato si* från den 18 juni 2015 söndagen som en dag "som återställer våra relationer till Gud, till oss själva, till andra och till världen". Med andra ord måste söndag hållas för att rädda familjen och miljön.

Dessa ord publicerades nyligen. "De [katolikerna] kommer att göra det religiösa firandet av söndagen obligatoriskt för hela samhället och dess bästa, genom att upphäva tillåtelsen för fritänkare och judar att fira inkognito (hemligen), måndag eller lördag, för sin egen skull. De som oroas av detta måste sluta oro sig. Respekt kommer inte att vägras Skaparen och inte heller kommer vila att nekas skapelsen bara på grund av eftergift för vissa fantaster, vilkas fanatiska ställning förmår dem att på ett obegåvat och fräckt sätt blockera ett helt folks vilja." Louis Veullot: *The Liberal Illusion*, publicerad av National Catholic Welfare Conference, Washington, D.C.

Följaktligen kan märkas att önskan om att tvinga fram firandet av söndagen genom lag är mycket levande i katolska kretsar. De som väljer att hålla HERRENS sabbat, så som den uppenbaras i Bibeln (2 Mos 20:8-11), beskrivs som 'fanatiker', som lider av ett 'fanatiskt tillstånd'. Deras önskan om att tänka på sabbatsdagen för att hålla den helig avfärdas som brist på begåvning och fräckhet. Framtvingandet av firandet av söndagen kommer att påtvingas 'för samhällets skull och för dess eget bästa.'

Detta häfte ger dokumentära bevis för att kristna under historiens gång från Kristi tid tänkte på sabbaten för att hålla den helig, även då de utsattes för fruktansvärd förföljelse.

Vi uppmanar alla dem som försöker följa Jesus Kristus att forska i Bibeln för att se om Gud någonsin har befallt om firande av söndagen som en helig dag, eller om Han kräver av oss att vi skall tänka på sabbatsdagen för att hålla den helig. Jesus sade: "Förgäves dyrkar de mig, eftersom de läror de förkunnar är människors bud". (Matt. 15:9)

## Introduktion

Detta häfte är resultatet av många års studier och detaljerade källstudier. J. F. Coltheart, som är ansvarig för detta arbete, hade möjlighet att besöka olika länder för att personligen samla citat från gamla manuskript och ursprungliga källor han funnit i bibliotek och muséer runt om i Europa och i Östern.

I denna översikt slås man av på vilket underbart sätt Gud bevarade kunskapen om Sin heliga sabbatsdag ned genom århundradena ända från Jesu tid. Trots att de skrifter som tillhörde martyrerna brändes eller förstördes på annat sätt, har information om kristna som höll sabbaten kommit ända ned till oss antingen genom delar av deras skrifter eller genom deras fienders skrifter.

Vi har läst om människor som likt valdenserna uppmärksammades för sitt sabbatshållande genom århundraden. Av denna orsak kallades de ofta sabbati eller insabbati. Skyddade i Alperna i Italien, Frankrike och Schweiz stod de i århundraden emot Rom. Pastor Coltheart hade förmånen att besöka dessa underbara dalar där dessa folks ättlingar fortfarande är bosatta i dag. Här blev han visad några av deras tidiga nedteckningar, liksom deras minnesmärken och tillflyktsorter under de bittra förföljelserna. [J. A. Wylie, *Valdensernas historia* återger de både fantastiska och fruktansvärda händelserna från den tiden.] Vi kan tydligt följa nedteckningar om hela länder som troget höll fast vid Herrens sabbat, i länder som Böhmen (nuvarande Tjeckien) eller Skottland, där sabbaten troget hölls helig ända fram till 1100-talet, Abessinien (nuvarande Etiopien), vilkas invånare helighöll den sjunde dagens sabbat ända fram till 1600-talet.

Gamla historiska dokument rör vid våra hjärtan när de tyder på en tidig närvaro av kristna församlingar i Östern genom att visa hur tidigt människor i t.ex. Persien, Indien och Kina tog emot och accepterade Bibelns sabbat. Om vi tänker på tecknen på aposteln Thomas vistelse i Indien, Filippus i Etiopien o.s.v. är det inte svårt att tro Pauli ord [Kol. 1:23] om att evangeliet "har predikats för allt skapat under himlen" redan på hans tid.

I denna lilla bok finns bara ett urval av hundratals vittnesbörd och bevis för sabbatens erkännande och utbredning genom tiderna. Lägg märke till att dessa inte är nedteckningar om judarnas helighållande av sabbaten, utan uteslutande trofasta kristnas helighållande av sabbaten genom tiderna.

I Jesaja 58:13 ser man ett budskap om sabbatsreform som uppmanar människor att hindra sin "fot" att på sabbaten, Guds heliga dag, göra vad de har lust till och sluta trampa ned den och vanära den. Men lägg märke till de underbara orden i versen före: "Du skall kallas `han som murar igen sprickor`, `han som återställer stigar, så att man kan bo i landet.'" (Jes. 58:12). Detta syftar på återupprättelse av det förbund mellan Gud och Hans folk som hade brustit. Uppenbarelseboken 14 gör det tydligt, att det eviga evangeliet skall förkunnas i hela världen strax före Kristi andra ankomst och att det omfattar tillbedjan av Honom som har skapat himmel och jord, vilket är innebörden av sant sabbatshållande.

Guds folk i den sista tiden är ett folk som kännetecknas av att de är lojala mot detta förbund. Det sägs om dem, att de lyder Guds bud och håller fast vid Jesu vittnesbörd och tron på Jesus. (Upp. 12:17, 14:12). Kristna är kallade till att i de sista dagarna "mura igen sprickor" från gångna generationer. Sabbaten är en av de "institutioner" från gångna generationer som skall återställas. Sprickorna som omtalas i vers 12 är desamma som nämns hos Hesekiel 22:23-30, (se 5 Mos. 28:15-68 och 5 Mos. 32) och som vanärade Herren. Jämför Jes. 58:13-14, som innehåller underbara löften till det folk som vill ge akt på denna sabbatsreform i de sista dagarna och förbereda sig för att möta Jesus:

*"Om du hindrar din fot på sabbaten att göra vad du har lust till på min heliga dag, om du kallar sabbaten din lust och förhärligar den till HERRENS ära, om du förhärligar den genom att inte gå egna vägar och inte göra vad du har lust till eller tala tomma ord, då skall du fröjda dig i HERREN, och jag skall föra dig fram över landets höjder och låta dig njuta av din Fader Jakobs arvedel. Så har HERRENS mun talat."*

Förbundet är helt klart det eviga förbund som Gud har slutit med Sitt trofasta folk för att Han skall kunna vara deras Beskyddare, Heliggörare, Herre och Gud. Detta är Lagen, eller Torah, som profeterna i det Gamla testamentet refererade till och som Jesus och Hans apostlar i det Nya testamentet hänvisade till.

Från Upp. 12:17 och 14:12 ser vi att detta samma förbund är giltigt alldeles i slutet av världens historia. Gud har alltid haft ett folk som har varit trofast och det kommer Han att ha också under den sista tiden.

# FÖRSTA ÅRHUNDRADET

## HUR EVANGELIET PREDIKADES UNDER DET FÖRSTA ÅRHUNDRADET

**Till judarna** - predikat av Jesus Kristus och lärjungarna

**Till samarierna** - predikat av Jesus Kristus och sedan av Filippus, diakonen. (Apg. 8:5)

**Till etiopierna** - predikat av Filippus. (Apg. 8:27)

Som vi ser ovan, fördes evangeliet först till judar och samarier genom att de hörde det från Jesus Kristus, som levde ibland dem. Efter Jesu uppståndelse och himmelfärd fortsatte apostlarna denna uppgift. Snart förkunnade Filippus, diakonen, evangeliet för en inflytelserik etiopier, som fick något att berätta för sina landsmän i Etiopien.

Den stora församlingen i Antiokia, där Kristi efterföljare först kallades kristna (Apg. 11:26), sände ut många missionärer, bl.a. Paulus, Barnabas och Markus. De förde evangeliet till Cypern, Turkiet, Galatien, vars invånare var besläktade med de keltiska folkslagen i Frankrike, Britannien, Skottland, Irland och Wales. Andra missionärer från Antiokia förde evangeliet till Partien, Indien, Persien och Kina.

Gamla berättelser [Eusebius] förknippar Andreas med Skytien, stäpperna i Centralasien. Petri första brev visar att han hade varit verksam i norra Turkiet. Jakob blev martyr i Jerusalem under Herodes Agrippa. Johannes var verksam i Efesus i västra Turkiet. Filippus sägs ha predikat i Centralasien medan Natanael förefaller ha varit verksam i Indien. Matteus sägs ha begett sig till Etiopien efter att ha tjänat judarna, medan Jakob, Alfeus son, sägs ha blivit martyr i Persien. Taddeus uppges ha tjänstgjort i Edessa (Persien), och Simon, kananén, sägs ha samarbetat med honom. Tomas grundade en församling i Indien där han avled. Mattias, som ersatte Judas, uppges ha arbetat bland kannibaler. Paulus talar om sina planer på att

besöka Spanien med evangeliet medan gamla rapporter talar om att evangeliet nådde Brittiska öarna på apostlarnas tid. Naturligtvis deltog många andra i detta uppdrag.

## **JESUS**

En man kom fram till Jesus och frågade: "Mästare, vad skall jag göra för gott för att få evigt liv?" Jesus sade till honom: "Vill du ingå i livet så håll buden." Matt. 19:16, 17.

## **DET FJÄRDE BUDET**

"Tänk på sabbatsdagen så att du helgar den. Sex dagar skall du arbeta och uträtta alla dina sysslor. Men den sjunde dagen är HERRENS, din Guds, sabbat. Då skall du inte utföra något arbete, inte heller din son eller dotter, din tjänare eller tjänarinna eller din boskap, och inte heller främlingen, som bor hos dig inom dina portar. Ty på sex dagar gjorde HERREN himlen och jorden och havet och allt som är i dem, men på sjunde dagen vilade Han. Därför har HERREN välsignat sabbatsdagen och helgat den." (2 Mos. 20:8-11).

## **JESUS**

"Så kom Han till Nasaret, där Han hade vuxit upp. På sabbaten gick Han till synagogan som Han brukade. Han reste sig för att läsa ur Skriften." (Luk. 4:16).

## **JESUS**

"Be att ni inte måste fly under vintern eller på sabbaten." (Matt. 24:20). Jesus uppmanade Sina lärjungar att be om att de inte skulle behöva fly från den dömda staden (Jerusalem) på sabbatsdagen. Jerusalem förstördes år 70 e.Kr. (nästan 40 år efter korsfästelsen).

## **HANS EFTERFÖLJARE**

"Sedan vände de hem och gjorde i ordning välluktande kryddor och oljor.



Och på sabbaten var de i stillhet efter lagens bud.” (Luk. 23:56).

## **PAULUS**

”Till dem gick Paulus som han brukade, och under tre sabbater samtalade han med dem utifrån Skrifterna.” (Apg.17:2).

## **PAULUS OCH HEDNINGARNA**

”När de gick ut bad folket att de nästa sabbat skulle tala om detta för dem.” (Apg. 13:42).

”Följande sabbat samlades nästan hela staden för att lyssna till Herrens ord.” (Apg. 13:44).

Här finner vi hedningarna samlade på sabbaten i en hednisk stad. Det står i vers 44 att nästan hela staden samlades, alltså handlar det inte om ett möte i en synagoga. Vers 42 talar om att de bad att få höra budskapet ”nästa sabbat”. Lägg märke till: Bibeln säger inte att det är ”den gamla judiska sabbaten som hade upphört”, utan Guds helige Ande, som gav inspiration till texten i Apostlagärningarna ungefär 30 år efter korsfästelsen, kallar detta för ”nästa sabbat”. Se också Apg. 16:13, där apostlarna höll sabbaten helig på en plats där det inte fanns någon synagoga och inte några judar.

## **JOHANNES**

”På Herrens dag kom jag i Anden.” (Upp. 1:10).

Matt. 12:8, Mark. 8:28, Luk. 6:5, Jes. 58:13 och 2 Mos. 20:10 visar tydligt att det endast är sabbaten som är Herrens dag. 100 år senare började söndags-hållare att kalla veckans första dag för Herrens dag, men det är inte bibliskt.

## **JOSEFUS**

”Det finns inte en grekisk stad och inte heller en hednisk, eller något land överhuvudtaget, som inte vår sedvänja att vila på den sjunde dagen har kommit till!” Citerat i M´Clatchle. *Notes and Queries on China and Japan*,

redigerad av Dennys, vol. 4, nr. 7, 8, s. 100.

## **EUSEBIUS**

”Då flydde Abrahams andliga ättlingar till Pella (från Jerusalem i lydnad mot Herrens bud, Matt. 24:15-18), på andra sidan Jordan, där de fann en säker tillflyktsort, där de kunde tjäna Herren och hålla Hans sabbat.” Eusebius’ *Ecclesiastical History*, band 3, kap. 5.

## **FILON**

Förklarar att den sjunde dagen är en högtid, inte i den eller den staden utan för hela universum. M’Clatchie: *Notes and Queries on China and Japan*. Vol.4, s. 99.

# **ANDRA ÅRHUNDRADET**

## **DE URKRISTNA**

”De första kristna visade stor vördnad för sabbaten och tillbringade dagen med andakter och predikningar. Detta kan inte ifrågasättas, eftersom de övertog denna praxis direkt från apostlarna, vilket tydligt framgår av flera skrifter som handlar om detta.” T. H. Morer: *Dialogues on the Lord’s Day*, London, 1761, s. 189 (teolog i den anglikanska kyrkan).

## **DE URKRISTNA**

”Sabbaten var ett starkt band som förenade dem med hela folkets liv, och genom att hålla sabbaten helig följde de inte bara exemplet utan också Jesu bud.” *Geschichte des Sonntags*, s. 13, 14.

## **KRISTNA UNDER DET ANDRA ÅRHUNDRADET**

”Hednakristna höll också sabbaten.” Gieseler: *Church History*, volym 1, kap. 2, s. 83.

## DE URKRISTNA

”De första kristna höll judarnas sabbat.... Därför samlades de kristna under lång tid, de höll möten på sabbaten på vilka några delar av lagen lästes. Detta fortsatte till kyrkomötet i Laodicea.” *The Whole Works of Jeremy Taylor*, volym 9 s. 416, (R. Hebers utgåva volym 12, s. 416).

## DE URKRISTNA

”Det är ett faktum att den gamla tidens sabbat fortsatte att hållas helig och firades tillsammans med Herrens dag i de kristna församlingarna i Östern, under 300 år efter Frälsarens död.” *A Learned Treatise of the Sabbath*, s. 77.

OBS! Författaren refererar här med orden ”Herrens dag” till söndagen och inte till Bibelns sabbat. Detta citat visar att söndagen kom i bruk redan under de första århundradena efter apostlarnas död. Paulus förutsade ett stort ”avfall” från sanningen som skulle ske lång tid efter hans död.

## TREDJE ÅRHUNDRADET

### EGYPTEN (Oxyrhynchus Papyrus, 200 – 250 e. Kr.)

”Om ni inte gör sabbaten till en äkta sabbat [bokstavligen ´sabbatiserar sabbaten´, grekiska] kommer ni inte att se Fadern.” *The Oxyrhynchus Papyri*, del 1, s. 3, Logion 2, vers 4-11. (London: Offices of the Egypt Exploration Fund, 1898).

### PALESTINA TILL INDIEN (Österns kyrka)

”Så tidigt som år 225 e. Kr. fanns det stora biskopsdömen eller konferenser i Österns kyrka, [som höll sabbaten]. De sträckte sig från Palestina till Indien”. Mingana: *Early Spread of Christianity*, volym 10, sid. 460.

### TIDIGA KRISTNA UNDER DET TREDJE ÅRHUNDRADET

”Du skall hålla sabbaten helig, med hänsyn till Honom som avstod från sitt

skaparverk, men som inte upphörde med sin Försyn: Den är en vila för meditation över lagen, inte för händernas sysslolöshet." Från *The Ante-Nicene Fathers*, volym 7, s. 413. Från *Constitutions of the Holy Apostles*, ett dokument från 3 och 4 århundradena.

### **AFRIKA (Alexandria) Origenes**

"Efter högtiden för det oupphörliga offret (korsfästelsen) kommer den andra högtiden, sabbaten, och det är passande att var och en bland de heliga som är rättfärdiga också håller sabbatshögtiden. Alltså finns det en sabbatsvila kvar för Guds folk. Detta innebär att Guds folk håller sabbaten. [Hebr. 4:9]" *Homily on Numbers 23*, paragraf 4. Citerad i Migne: *Patrologia Graeca*, volym 12, kolumn 749, 750.

### **INDIEN (Buddistisk konflikt, 220 e. Kr.)**

"Dynastin Kushan i norra Indien kallade samman en berömd rådsförsamling av buddistiska präster till Vaisalía för att skapa enhet bland buddistmunkarna när det gällde att hålla sabbaten helig varje vecka. En del av dem hade blivit så starkt påverkade av Gamla testamentets skrifter att de hade börjat hålla sabbaten helig." Lloyd: *The Creed of Half Japan*, s. 23.

### **DE URKRISTNA**

"Sjunde dagens sabbat hölls ... helig av Kristus, apostlarna och de första kristna fram tills kyrkomötet i Laodicea på ett sätt helt avskaffade helighållandet av den." *Dissertation on the Lord's Day*, s. 33, 34, 44.

## **FJÄRDE ÅRHUNDRADET**

### **ITALIEN OCH ÖSTERN**

"Detta utövades i allmänhet av församlingarna i Östern och av somliga i Väster... För i församlingen i Millaine [Milano] ... verkar det som om lördag hölls högt i ära ... Detta skall vi inte uppfatta som om församlingarna i

Östern eller några av de övriga som höll den dagen helig hade en tendens till judaism [judisk tro], utan att de samlades på sabbatsdagen för att tillbe [Jesus] Kristus, sabbatens Herre.” Dr Heylyn: *History of the Sabbath*, del 2, paragraf 5, s. 73- 74. London 1636. (Ursprunglig stavning har bibehållits).

## **ORIENTEN OCH STÖRRE DELEN AV VÄRLDEN.**

”De urkristna var verkligen noggranna med att hålla lördagen eller den sjunde dagen helig. Det står helt klart att alla församlingar i Östern och stora delar av världen firade lördagen som en högtid... Athanasius berättar också att de höll religiösa möten på sabbaten, inte på grund av att de skulle ha smittats av judendomen, utan för att tillbe Jesus, sabbatens Herre. Epiphanius säger likadant.” *Antiquities of the Christian Church*, volym 2, bok 20, kap. 3, avsnitt 1:66, s. 1137- 1138.

## **ABESSINIEN (NU ETIOPIEN)**

”I sista delen av detta århundrade yttrade den helige Ambrosius från Milano officiellt, att Abessinians biskop, Museus, hade ´rest nästan överallt i Seres land´ (Kina). I mer än sjuttonhundra år fortsatte den abessinska kyrkan att helga lördag som det fjärde budets heliga dag.” Migne: *Patrologia Latina*, 17:1131- 1132 citerar Ambrosius, *De Moribus, Brachmanorium Opera Omnia*, s. 1132.

## **ARABIEN, PERSIEN, INDIEN, KINA**

”Mingana bevisar att den abessinska kristendomen (som höll sabbaten) år 370 e.Kr. var så populär att dess berömde ledare, Museus, gjorde omfattande resor i Östern för att hjälpa församlingarna i Arabien, Persien, Indien och Kina.” Wilkinson, *Truth Triumphant*, s. 308.

## **ITALIEN – Milano**

”Ambrosius, Milanos berömde biskop, sade att när han var i Milano, höll han lördagen helig, men när han var i Rom höll han söndagen helig. Detta gav upphov till talesättet: När du är i Rom, så gör på samma sätt som Rom.”

Heylyn: *The History of the Sabbath* (1612).

## **SPANIEN – Kyrkomöte i Elvira (305 e. Kr)**

Kanon nr 26 från kyrkomötet i Elvira avslöjar att församlingen i Spanien vid den tiden höll lördagen helig, det vill säga den sjunde dagen. ”Ang. att fasta varje sabbat: Beslöt att felet med att fasta varje sabbat skulle ändras.” Detta beslut av kyrkomötet står i direkt opposition till de riktlinjer som församlingen i Rom hade gett, nämligen genom att beordra att sabbaten skulle vara en fastedag för att förnedra den och göra den motbjudande för folket.

## **SPANIEN**

Det kan vara intressant att betona att det i nordöstra Spanien, nära staden Barcelona, finns en stad som heter Sabadell, i ett distrikt som ursprungligen beboddes av ett folk som kallades ”valdenser” och ”sabbati”.

## **PERSIEN – 335-375 e. Kr. (40 år av förföljelse under Shapur II)**

Den populära anklagelsen mot de kristna var: ”De föraktar vår solgud, de firar gudstjänster på lördag, de vanhelgar den heliga jorden genom att begrava sina döda i den.” Wilkinson: *Truth Triumphant*, s. 170.

## **KYRKOMÖTET I LAODICEA – 365 e. Kr.**

”Kanon 16 – Evangelierna skall läsas på sabbaten [d.v.s på lördagen] tillsammans med andra delar av Bibeln.”

”Kanon 29 – Kristna skall inte judaiseras och vara sysslolösa på lördagen, utan skall arbeta på den dagen, men Herrens dag skall de särskilt ära och – om möjligt - inte utföra något arbete på den dagen, eftersom de är kristna.” Hefeles: *Councils*, volym 2, bok 6.

## **KYRKOMÖTE I LAODICEA**

”Från apostlarnas tid fram till kyrkomötet i Laodicea, som ägde rum omkring år 364, fortsatte det heliga firandet av judarnas sabbat, vilket kan

bevisas av många författare och trots kyrkomötets beslut mot detta.” Ley, John: *Sunday a Sabbath*, s. 163 (London: 1640).

OBS! Det s.k. kyrkomötet i Laodicea, som citeras i romersk–katolska katekeser som auktoritet för att sabbaten ändrades till söndag, var i själva verket en regional synod bestående av omkring 30 präster från Anatolien, nuvarande Turkiet. Det var inte ett allmänt kyrkomöte. Många kyrkohistoriker nämner det inte ens.

## FEMTE ÅRHUNDRADET

### VÄRLDEN

”Trots att nästan alla församlingar i hela världen firar de heliga mysterierna [Herrens nattvard] på sabbaten varje vecka, så vägrar i alla fall de kristna i Alexandria och Rom att göra detta, på grund av några gamla traditioner.” Socrates Scolasticus: *Ecclesiastical History*, bok 5, kap.22, s. 289. Den fotnot, som tillhör detta citat i den upplaga som citeras från, förklarar användningen av ordet ´sabbat´. Den säger: ”Det betyder på lördagen. Lägga märke till att söndag aldrig kallas sabbat hos de gamla kyrkofäderna och historieförfattarna.”

### KONSTANTINOPEL

”Folket i Konstantinopel och nästan överallt för övrigt samlas på sabbaten, likaväl som på veckans första dag. Detta är en sed som aldrig har tagits i bruk i Rom eller i Alexandria.” Socrates Scholasticus: *Ecclesiastical history*, bok 7, kap 19.

### VÄRLDEN – Augustinus, biskop i Hippo (Nordafrika)

Augustinus visar att sabbaten hölls helig på hans tid ”i större delen av den kristna världen” och hans vittnesbörd i detta avseende är desto värdefullare, eftersom han själv var en hängiven och trofast söndagshållare. *Nicene and Post-Nicene Fathers*, serie 1, volym 1, s. 353, 354.

## **PÅVE INNOCENTIUS (402 - 417)**

Påve Sylvester (314-335) var den förste som befallde församlingarna att de skulle fasta på lördagen, och påve Innocentius (402-417) gjorde det till en bindande lag för de församlingar som lydde under honom. För att dra vanära över sabbaten ”bestämde Innocentius att lördagen, d.v.s. sabbaten, alltid skulle vara en fastedag.” Dr. Peter Heylyn: *History over the Sabbath*. Del 2, kap.2, s. 44.

## **KRISTNA UNDER DET FEMTE ÅRHUNDRANDET**

”Ända fram till det femte århundrandet hölls den judiska sabbaten helig i den kristna kyrkan.” Lyman Coleman: *Ancient Christianity Exemplified*. Kap. 26, del 2, s. 527.

## **FRANKRIKE**

”Därför finns det med undantag för vesper och nocturn (kvällsgudtjänster) inga offentliga gudstjänster bland dem på dagen förutom på lördag [sabbat] och söndag.” John Cassian (en fransk munk): *Institutes*, bok 3, kap 2.

## **KRISTNA I DET FEMTE ÅRHUNDRANDET**

”I Jeromes dagar (420 e. Kr) utförde de mest hängivna kristna vanligt arbete på söndagen.” Dr. White, biskop i Ely: *Treatise of the Sabbath Day*, s. 219.

## **AFRIKA**

”Augustinus beklagade sig över att i två grannförsamlingar i Afrika höll den ena den sjunde dagens sabbat, medan den andra fastade på den.” Dr Peter Heylyn, *The History of the Sabbath*, s. 416.

## **SPANIEN**

”Ambrosius helgade den sjunde dagen som sabbaten (som han själv säger). Ambrosius hade stort inflytande i Spanien, som också höll lördagssabbaten helig.” Wilkinson: *Truth Tiumphant*, s. 68.



## **SIDONIUS (talar om östgoternas kung Theodorik, år 454- 526)**

”Faktum är att det tidigare var sed i Östern att hålla sabbaten på samma sätt som Herrens dag och att hålla heliga möten: Medan folket i Väster, å andra sidan, som kämpade för Herrens dag har försummat att fira sabbaten.” Migne: *Apollinaris Sidonii Epistolae*, lib. 1,2. s. 57.

## **ÖSTERNS KYRKA**

Mingana bevisar att Isaac, den högste ledaren för församlingarna i Östern, år 410 höll ett världskonsilium, enligt somligas uppfattning stimulerad av Musaeus´ resa, där delegater från fyrtio stora storstadsdivisioner i Östern var närvarande. År 411 e. Kr. utsåg han en storstadsledare för Kina. Dessa församlingar höll den sjunde dagen helig.

## **EGYPTEN**

”Det finns åtskilliga städer och byar i Egypten där folket, i motsats till de seder som har etablerats på annat håll, möts på sabbatskvällarna och deltar i mysterierna trots att de har ätit tidigare.” Sozomen: *Ecclesiastical History*, bok 7, kap. 19.

# **SJÄTTE ÅRHUNDRANDET**

## **FÖRSAMLINGEN I SKOTTLAND**

”Vid detta sista tillfälle såg det ut som om de följde en sed som vi finner tecken på från den tidiga klosterkyrkan på Irland genom att de höll lördag som sabbat på vilken de vilade från allt sitt arbete.” W.T Skene, *Adamnan: Life of St Columba*, 1874, s. 96.

## **SKOTTLAND, IRLAND**

”Här verkar det som om vi ser en antydning till den sed som den tidiga klosterkyrkan på Irland höll fast vid genom att hålla vilodag på lördagen, det vill säga på sabbaten.” Bellesheim: *History of the Catholic Church in Scotland*, volym 1, s. 86.

## **SKOTTLAND - Columba, år 597**

”Efter att oavbrutet ha utfört sina arbetsuppgifter i Skottland under 34 år förutsade han [Columba] öppet och tydligt sin död, och sade på lördagen den 9 juni till sin lärjunge Diermit: `Den här dagen kallas sabbaten, det betyder vilodagen, och så kommer det troligen att bli för mig: för den kommer att avsluta mitt uppdrag.” *Butler’s Lives of the Saints*, volym 1, artikel ”St Columba”, s.762.

Författaren till Columbas bästa biografi säger i en fotnot: ”Vår lördag [sabbaten]. Seden att kalla Herrens dag [söndagen] för sabbat, började inte förrän 1000 år senare.” Adamnan: *Life of Columba*, Dublin: 1857, s. 230.

## **ROM**

I ett brev till Roms befolkning fördömde påve Gregorius år 590 dem som Antikrists profeter som hävdade att arbete inte skulle utföras på den sjunde dagen. James T. Ringgold: *The Law of the Sunday*, s. 267.

# **SJUNDE ÅRHUNDRADET**

## **SKOTTLAND OCH IRLAND**

Professor James C. Moffatt, DD., professor i kyrkohistoria i Princeton, säger: ”Det tycks ha varit sed i de keltiska församlingarna i tidiga år, såväl i Skottland som på Irland, att hålla lördagen, den judiska sabbaten, som en dag fri från arbete. De lydde bokstavligen det fjärde budet på veckans sjunde dag.” *The Church in Scotland*, s. 140.

## **SKOTTLAND OCH IRLAND**

”Kelterna använde en latinsk bibel som skilde sig från Vulgatan (romersk katolsk bibel) och höll lördagen som en vilodag, med speciella religiösa gudstjänster på söndagen.” Flick: *The Rise of the Medieval Church*, s. 237.

## **ROM**

Påve Gregorius I (590-604 e Kr) riktade sig i skrift mot ”romerska

medborgare [som] förbjöd att något arbete utfördes på sabbatsdagen.”  
*Nicene and Post-Nicene Fathers*, 2 serien, volym XIII, s. 13, epistel 1.

### **ROM (Påve Gregorius I, 590-604)**

”Gregorius, genom Guds nåd biskop för sina högt älskade söner, de romerska invånarna: Det har kommit till min kännedom, att vissa personer med pervers anda bland er har spritt saker som är moraliskt fördärvade och står i strid mot den heliga tron, så att de förbjuder att något arbete utförs på sabbatsdagen. Vad skall jag kalla dem annat än Antikrists förkunnare?” *Epistles*, bok 13: epistel 1.

### **ROM (Påve Gregorius I)**

”Förklarade, att när Antikrist skulle komma, skulle han hålla lördagen som sabbatsdag.” *Epistles of Gregory I*, bok 13, epistel 1, funnen i *Nicene and Post-Nicene Fathers*.

”Samme påve Gregorius hade dessutom sänt ut ett offentligt uttalande mot en del av själva staden Rom, på grund av att invånarna där vilade och tillbad på sabbaten.” Ibid.

## **ÅTTONDE ÅRHUNDRADET**

### **KYRKOMÖTE I FRIAUL, ITALIEN, ÅR 791 (Kanon 13)**

”Vi befaller alla kristna att hålla Herrens dag helig, inte för att ära den sabbat som inte längre gäller utan med anledning av den heliga natten till veckans första dag som kallas Herrens dag. När det talas om den sabbat som judar håller helig på veckans sista dag och som också våra bönder håller helig ... ” Mansl: *Sacrorum Conciliorum Nova et Amplissima Collectio*, volym 13, s. 851.

### **PERSIEN OCH MESOPOTAMIEN**

”Persiens kullar och Tigris och Eufrats dalar upprepade som ett eko deras lovsånger. De bärgade sina skördar och betalade sina tionden. De begav sig

till sina kyrkor på sabbaten för att tillbe Gud.” *Realencyclopaedie für Protestantische Theologie und Kirche*, art. ”Nestorianer”; samt Yule: *The book of Ser Marco Polo*, volym 2, s. 409.

## **INDIEN, KINA, PERSIEN, osv.**

”Helighållandet av den sjunde dagen var vida utbrett och bestående bland Österns troende och bland de St. Tomaskristna i Indien, som aldrig var förenade med Rom. Det upprätthölls också bland de grupper som bröt med Rom efter kyrkomötet i Kalcedon, nämligen abessinierna, jakobiterna, maroniterna och armenierna.” Schaff-Herzog: *The New Encyclopaedia of Religions Knowledge*, artikel ”Nestorians”, samt *Realencyclopaedia für Protestantische Theologie und Kirche*, artikel ”Nestorianer”.

## **KYRKOMÖTE I LIFTINAE, BELGIEN – 745 (Bonifatius var närvarande)**

”Det tredje talet på detta kyrkomöte varnar för helighållandet av sabbaten, med hänvisning till dekretet från kyrkomötet i Laodicea.” Dr Hefele: *Conciliengeschichte*, volym 3, s. 512, sektion 362.

## **KINA – 781**

År 781 e. Kr. graverades det berömda kinamonumentet i marmor för att berätta om kristendomens tillväxt i Kina på den tiden. Inskriptionen, som bestod av 763 ord, grävdes fram år 1625 nära staden Changan och står nu i ”Minnestavlornas skog” i Changan. Följande utdrag från stenen visar att sabbaten hölls helig: ”På sabbatsdagen offrar vi offergåvor efter att ha renat våra hjärtan och tagit emot förlåtelse för våra synder. Denna religion, så fullkomlig och så utmärkt, är svår att namnge, men den lyser upp mörkret genom sina briljanta föreskrifter.” M l’Abbe Hue: *Christianity in China*, volym 1, kap. 2, s. 48, 49.

## NIONDE ÅRHUNDRADET

### BULGARIEN

”Bulgarien hade under sin tidiga evangelisationsperiod fått lära sig att inget arbete fick utföras på sabbaten.” Responsa Nicolai Papae I och Consulta Bulgarorum: Responsum 10, funnen i Mansl: *Sacrorum Conciliorum Nova et Amplissima Collectio*, volym 15, s. 406, samt Hefele: *Conciliengeschichte*, volym 4:478.

### BULGARIEN

(Påve Nicolas I, i ett svar på brev från Bogaris, den regerande prinsen i Bulgarien.) ”Fråga 6: Det är tillåtet att bada på söndag.

Fråga 10: Man måste låta bli att arbeta på söndagen, men inte också på sabbaten.”

Hefele: *Ibid.*, volym 4, sid. 348-352, sektion 478. Bulgarerna hade för vana att vila på sabbaten. Påve Nicholas skriver mot denna vana.

### KONSTANTINOPEL

Photius, patriarken i Konstantinopel [i en motsynod, som avsatte Nicholas], anklagade påvemakten på följande sätt: ”Mot kyrkans lagar, förledde de bulgarerna till att fasta på sabbaten.” Photius, von Kard, Hergenrother: *Kirchengeschichte*, volym 1, s. 643.

OBS: Påvemakten hade alltid försökt att utsätta den sjunde dagen för vanrykte genom att insistera på att alla skulle fasta på den dagen för att på det sättet uppnå att folk skulle föredra söndagen, den första dagen, som Rom hade gjort till sin.

### ATHINGIANERNA

Kardinal Hergenrother säger att de stod i nära relation till kejsar Michael II (821- 829 e. Kr.) och bekräftar att de höll sabbaten. *Kirchengeschichte*, volym 1, s. 527.

## **INDIEN, ABESSINIEN (NU ETIOPIEN)**

”Helighållandet av den sjunde dagens sabbat var vida utbrett och beständigt bland den troende församlingen i Östern och hos de St. Tomaskristna i Indien. Det upprätthölls också av abessinierna.” Wilkinson: *Truth Triumphant*, s. 48, 219-220, 268, 270, 285, 286, 308, 340, 376.

## **BULGARIEN**

”Påve Nicholas I skickade i det nionde århundrandet ett långt dokument till den regerande prinsen i Bulgarien. Detta sade, att man måste avstå från att arbeta på söndagen, men inte på sabbaten. Överhuvudet för den grekiska kyrkan, som blev förnärad över påvemaktens inblandning, förklarade påven för bannlyst.” Wilkinson: *Truth Triumphant*, s. 232.

# **TIONDE ÅRHUNDRADET**

## **SKOTTLAND**

”De arbetade på söndag, men höll lördag på ett sabbatsliknande sätt.” Andrew Lang: *A History of Scotland from the Roman Occupation*, volym 1, s. 96.

## **ÖSTERNS KYRKA – Kurdistan**

”Nestorianerna äter inget fläsk och håller sabbaten. De tror varken på bikten eller skärselden.” Schaff-Herzog: *The New Encyclopaedia of Religious Knowledge*, artikeln ”Nestorians”.

## **VALDENSER**

”Eftersom de inte helighåller någon annan vilodag än sabbaterna kallade de dem `insabbati`, som om man ville påstå att de inte höll någon vilodag.” *Luther's Fore-Runners*, sid. 7,8 (ursprunglig stavning)

## **VALDENSER**

Romersk katolska författare försöker undvika valdensernas apostoliska

ursprung, som om de ville få det att se ut som om Rom är den enda apostoliska kyrkan och att alla andra är senare nymodigheter. På grund av detta försöker de att få det till att se ut som om valdenserna har sitt ursprung från Peter Waldo på 1100-talet. Dr Peter Ailix säger: "Några protestanter har av denna anledning fastnat i den snara som var utlagd för dem... Det är fullständigt fel, att dessa församlingar någonsin blev upprättade av Peter Waldo... Det är ren förfalskning." *Ancient Church of Piedmont*, Oxford: 1821, sid. 192.

"Det är inte sant att Waldo gav sitt namn till invånarna i dalarna. De kallades valdenser eller vaudes, före hans tid, efter de dalar de bodde i." samma källa, sid. 182.

Å andra sidan "kallades Peter för Valdus eller Waldo, därför att han tog emot sin religiösa förståelse från invånarna i dalarna." William Jones: *History of the Christian Church*, volym II, s. 2.

## ELFTE ÅRHUNDRADET

### SKOTTLAND

"De höll fast vid att lördagen var den verkliga sabbaten på vilken de avhöll sig från arbete." *Celtic Scotland*, volym 2, s. 350.

### SKOTTLAND

"De arbetade på söndagen, men höll sabbaten på ett sabbatsliknande sätt... Dessa förhållanden avskaffade [drottning] Margareta." *A History of Scotland from the Roman Occupation*, volym 1, s. 98.

### SKOTTLAND

"De hade en annan sed som innebar att försumma vördnaden för Herrens dag [söndagen] genom att ägna sig åt alla slags världsliga angelägenheter på den, precis som på andra dagar. Att detta stred mot lagen, bevisade hon [drottning Margareta] både genom förnuft och genom auktoritet. `Låt oss ära Herrens dag`, sade hon, `på grund av vår Herres uppståndelse, som

inträffade på den dagen, och låt oss inte längre utföra slavarbete på den, utan komma ihåg att det var på den dagen vi friköptes från djävulens slaveri. Den välsignade påven Gregorius bekräftar detta.” Turgot: *Life of Saint Margaret*, s. 49 [British Museum Library].

## **SKOTTLAND (Historiska kommentarer om drottning Margaretas gärning)**

”Hennes nästa synpunkt var att de inte på rätt sätt visade vördnad för Herrens dag [söndagen], utan i detta sista exempel följde en vana som vi finner spår av i Irlands tidiga kyrka, enligt vilken de höll lördagen för att vara sabbatsdagen och på vilken de vilade från alla sina sysslor.” Skene: *Celtic Scotland*, volym 2, s. 349.

## **SKOTTLAND OCH IRLAND**

”T. Ratcliffe Barnett skriver i sin bok om den ivriga katolska drottningen Margareta av Skottland, som år 1060 var först med att försöka fördärva bröderna i Columba: ’I den här saken hade kanske skottarna tagit upp en sed från den gamla irländska kyrkan, där man höll lördagen i stället för söndagen som vilodag.’” Barnett: *Margaret of Scotland: Queen and Saint*, s. 97.

## **KYRKOMÖTE I CLERMONT**

”Under det första korståget kungjorde påve Urban II vid kyrkomötet i Clermont (1095 e. Kr.) att sabbaten skulle sättas åt sidan för att ära jungfru Maria.” *History of the Sabbath*, s. 672.

## **KONSTANTINOPEL**

”Eftersom ni håller sabbaten helig tillsammans med judarna och Herrens dag tillsammans med oss, verkar det som om ni härigenom efterliknar den nasarenska sekten.” Migne: *Patrologia Latina*, volym 145, sid. 506, samt Hergenroether: *Photius*, volym 3, s. 746. (Nasarenerna var ett kristet samfund.)



## **GREKISKA KYRKAN**

”Helighållandet av lördagen är, som alla vet, ämnet för bitter strid mellan grekerna och de romerska katolikerna.” Neal: *A History of the Holy Eastern Church*, volym 1, s.731. (En hänvisning till den grekiska kyrkans brytning med den romersk-katolska kyrkan år 1054.)

## **TOLFTE ÅRHUNDRADET**

### **LOMBARDIET**

”Man har funnit tecken på sabbatshållande i Lombardiet på Gregorius I:s, Gregorius VII:s tid och på 1100-talet.” Strong: *Cyclopaedia*, volym 1, s. 660.

### **VALDENSER**

”Robinson berättar om några av de valdenser i Alperna, som kallades sabbati, sabbatati, insabbati, men oftast inzabbatati. ’Man säger att de kallades så från hebreiskans ord ’sabbat’, eftersom de höll lördagen helig i stället för Herrens dag.’” *General History of the Baptist Denomination*, volym II, s. 413.

### **SPANIEN (Alphonso av Aragonien)**

”Alphonso, kung av Aragonien etc. till alla ärkebiskopar, biskopar och till alla andra... Vi befäller er att kättare, d.v.s. valdenser och insabbati skall drivas bort från Guds ansikte och från alla katoliker och beordras lämna vårt kungarike.” *Marianae: Praefatio in Lucam Fudensem*, funnen i *Macima Bibliotheca Veterum Patrum*, volym 35, s. 190.

### **UNGERN, FRANKRIKE, ENGLAND, ITALIEN, TYSKLAND**

#### **(Beträffande sabbatshållande i Pasagini)**

”Kätteriets utbredning är nästan otrolig i vår tid. Från Bulgarien till Ebro, från norra Frankrike till Tibern, överallt möter vi dem. Hela länder är hemsökta, liksom Ungern och södra Frankrike. De finns i mängder i många

andra länder: i Tyskland, i Italien, i Nederländerna och också i England är de verksamma.” Dr Hahn: *Geschichte der Ketzer*. Volym 1, s. 13, 14.

## **VALDENSER**

”Bland dokumenten har vi från samma folk en förklaring av de 10 budorden, daterad av Boyer 1120 e. Kr. Helighållande av sabbaten genom att upphöra med alla världsliga sysslor är påbjudet.” Blair: *History of the Waldenses*, volym 1, s. 220.

## **WALES**

”Det finns många bevis för att sabbaten var allmänt utbredd i Wales fram till 1115 e. Kr., när den förste romerske biskopen tillsattes vid St. Davids. De gamla walesiska sabbatshållande kyrkorna böjde inte ens då helt och hållet sina knän för Rom, utan flydde till sina gömställen.” Lewis: *Seventh Day Baptists in Europe and America*, volym 1, s. 29.

## **FRANKRIKE**

”Under 20 år satte Peter de Brays södra Frankrike i rörelse. Särskilt lade han vikt vid en dag för tillbedjan som på den tiden erkändes bland de keltiska kyrkorna på de Brittiska öarna, bland paulicianerna och inom de stora kyrkorna i Östern, nämligen det fjärde budordets sjunde dag.” Wilkinson: *Truth Triumphant*, s 225.

## **PASAGINI**

Den påvliga författaren, Bonacursus skrev följande mot de Pasagini: ”Inte några få, utan många, känner till vilka villfarelser som kännetecknar dessa som kallas Pasagini... För det första lär de att vi borde hålla sabbaten. Dessutom, för att öka sina misstag, fördömer och förkastar de alla kyrkofäderna och hela den romersk katolska kyrkan.” D’Achery: *Spicilegium*, 1: 211-214; Muratory: *Antiq. Med. Aevi*, 5:152; Hahn: *op. cit.*, volym 3, s. 209.

# TRETTONDE ÅRHUNDRADET

## VALDENSER

”De säger, att den välsignade påven Sylvester var den Antikrist som i den helige Paulus brev omtalas som fördärvets son. [2. Tess. 2:3]. [De säger också] att sabbatshållande bör äga rum.” *Ecclesiastical History of the Ancient Churches of Piedmont*, s. 169 (av framstående romersk katolska författare som skriver om valdenser).

## FRANKRIKE (Albigenser)

För att fullständigt utplåna dessa kättare sände påve Innocentius III dominikanska inkvisitorer till Frankrike, och även korståg, och utlovade ”en fullständig förlåtelse för alla synder till dem som åtog sig att dra ut på korståg mot albigenserna.” *Catholic Encyclopaedia*, volym XII, artikel ’Raymond VI’, s. 670.

## VALDENSER I FRANKRIKE

”Inkvisitorerna... [förklarade] att kännetecknet på en valdensare, som ansågs värdig att dö, var att han följde Kristus och försökte hålla Guds bud.” H. C. Lea: *History of the Inquisition of the Middle Ages*, volym 1.

## FRANKRIKE

Tusentals av Guds folk torterades till döds genom inkvisitionen, begravdes levande, brändes till döds eller skars i bitar av korsfararna. Under ödeläggelsen av staden Biterre frågade soldaterna de katolska ledarna hur de skulle kunna veta vem som var kättare. Arnold, abbot för Cisteaux, svarade: ”Döda dem allesammans, för Herren vet vilka som tillhör Honom.” *History of the Inquisition*, s. 96.

## FRANKRIKE – Kung Louis IX, 1329

Louis IX kungjorde dekretet *Cupientes* där han gav sig själv uppdraget att rensa södra Frankrike från kättare, som sabbatshållarna kallades.

## VALDENSER I FRANKRIKE

”Kätteriet bland valdenserna eller bland fattiga människor i Lyon är mycket gammalt, för somliga säger att det har pågått ända sedan påve Sylvesters tid medan andra säger att det har hållit på sedan apostlarnas tid.” Den romerske inkvisitorn, Reinerus Sacho, som skrev omkring 1230 e. Kr.

## FRANKRIKE – Kyrkomöte i Toulouse, 1229

Lagar mot sabbatshållare:

”Kanon 3. – De som styr de olika distrikten skall se till att villor, hus och skogar flitigt genomsöks och att kättarnas gömställen förstörs.”

”Kanon 14. – Lekmän får inte lov att äga vare sig Gamla eller Nya testamentets böcker.” Hefe: Ibid., Volym 5, s. 981- 982.

## EUROPA

Paulicianare, petrobusianare, pasaginianer, valdenser, insabbati var stora sabbatshållande grupper i Europa fram till år 1250.

## MONGOLIET

Den mongoliska erövringen skadade inte Österns [sabbatshållande] kyrka. Det var tvärt emot så att ett antal av de mongoliska prinsarna och ett större antal av de mongoliska drottningarna var medlemmar i denna kyrka.

## FJORTONDE ÅRHUNDRADET

### GHANA

”I mitt land, Ghana, refererar många infödda stammar till lördagen som *Memenda*, vilket bokstavligt betyder: ’Den dag som tillhör *Jag är*’. Historisk sett är det en speciell dag, tillägnad tillbedjan till Gud (Onyame). Det kallas också *Memenda Dapaa*, ’den goda eller dyrbara dagen’. Eftersom Guds dag är lördagen, och eftersom varje pojke som föds på den dagen kallas *Kwame*, kallas Gud ofta *Onyame Kwame*, ’den Gud vilkens dag är lördagen’. På *Memenda*, ’Guds dag’, är personliga och världsliga

aktiviteter, inklusive marknader och t.o.m. begravningar, förbjudna och krig kan varken förklaras eller utkämpas. Denna praxis tillämpades långt före prins Henry Sjöfararens födelse, den portugisiska upptäcktsresande som förde romersk katolska präster och missionärer till Ghana på 1400-talet. Ända sedan dessa vita missionärers ankomst med *deras* speciella dag för tillbedjan, har alla vita människor kallats *Kwasi Broni*, 'söndagsvita människor.' Samuel Koranteng-Pipim: *Remember the Sabbath Day*. (Se också K. Owusu-Mensa: Onyame Kwame: *The Akan God of Saturday*.)

## **VALDENSER**

"Att vi skall tillbe den ende Gud, som kan hjälpa oss, och inte de helgon som är avlidna. Att vi bör hålla sabbaten helig." *Luther's Fore-runners*, sid. 38.

## **INSABBATI**

"Under århundraden kallades evangeliska grupper, särskilt valdenserna, för insabbati på grund av att de höll sabbaten helig." Gui: *Manual d'Inquisiteur*.

## **BÖHMEN, 1310 (Moderna Tjeckien)**

"År 1310, tvåhundra år före Luthers teser, utgjorde de böhmiska bröderna en fjärdedel av Böhmens befolkning och de stod i kontakt med valdenserna som fanns i stora mängder i Österrike, Lombardiet, Böhmen, norra Tyskland, Thüringen, Brandenburg, och Mähren. Erasmus påpekade hur strikt Böhmens valdenser höll den sjunde dagens sabbat." Armitage: *A History of the Baptists*, s. 318. Cox: *The Literature of the Sabbath Question*, volym II, s. 201-202.

## **NORGE**

"Sedan löd också budet som stod i en katekes som användes på 1300-talet på följande sätt: 'Du skall inte glömma bort att hålla den sjunde dagen.'" Detta är citerat från *Documents and Studies Concerning the History of the*

*Lutheran Catechism in the Nordish Churches*, s. 89. Christiania: 1893.

## **NORGE**

“Även prästerna hade väglett folket till att hålla lördagar som söndagar.” *Theological Periodicals for the Evangelical Lutheran Church in Norway*, volym I, s. 154. Oslo.

## **ENGLAND, HOLLAND, BÖHMEN**

“Vi skrev om sabbatarianerna i Böhmen, Transsylvanien, England och Holland mellan 1250 och 1600 e.Kr.” Wilkinson: *Truth Triumphant*, s. 309.

# **FEMTONDE ÅRHUNDRADET**

## **BÖHMEN**

“Erasmus bekräftar att så sent som omkring 1500 höll dessa böhmare inte bara sabbaten samvetsgrant, utan de kallades också sabbatarianer.” Cox: *The Literature of the Sabbath Question*, volym II, s. 201-202. Se också Wilkinson: *Truth Triumphant*, s. 264.

## **NORGE (Kyrkomöte hållet i Bergen, Norge, 22 aug. 1435)**

“Den första saken gällde att hålla lördagen helig. Det hade kommit till ärkebiskopens öron att folk på olika platser i kungariket hade försökt hålla lördagen helig. Det är strängt förbjudet – och detta är fastslaget – i kyrkolagen för någon att hålla eller godkänna heliga dagar, vid sidan av dem som påven, ärkebiskopen eller biskopar bestämmer.” F. Keyser: *The History of the Norwegian Church under Catholicism*, volym II, s. 488. Oslo: 1858.

## **NORGE, 1435 (Katolskt provinsialt kyrkomöte i Bergen)**

“Vi har informerats om att en del människor inom olika distrikt i kungariket har godkänt och tillämpat helighållande av lördagen. Det är strängt förbjudet – i kyrkans heliga lag – för någon eller alla att helighålla dagar

förutom dem som den helige påven, ärkebiskopen, eller biskopar befäller. Att hålla lördagen helig får under inga omständigheter tillåtas härefter utöver vad kyrkans kanon befäller. Därför råder vi alla Guds vänner över hela Norge som vill vara lydiga mot den heliga kyrkan att låta bli detta onda med helighållande av lördagen. Resten förbjuder vi under strängt kyrkStraff att hålla lördagen helig.” Catholic Provincial Council at Bergen: *Dip. Norveg*, Volym 7, s. 397.

## **NORGE, 1436 (Kyrkokonferens i Oslo)**

”Det är förbjudet under samma straff att hålla lördagen helig genom att avhålla sig från jobb.” *History of the Norwegian Church*, s. 401.

## **FRANKRIKE – Valdenser**

”Ludvig XII, kung av Frankrike, (1498-1515), som blivit informerad av valdensernas fiender, som levde i provinsen Provence, om att åtskilliga avskryvda brott tillskrevs dem, sände ledaren för anhållanden och en viss doktor från Sorbonne för att göra undersökningar i den här saken. När de kom tillbaka rapporterade de att de hade besökt alla socknar, men att de inte kunde finna några tecken på de brott som de anklagats för. Tvärtom, de höll sabbatsdagen, följde dopordningen i överensstämmelse med den ursprungliga församlingen, undervisade sina barn om den kristna trons artiklar och Guds bud. När kungen hade hört rapporten från sin kommission, sade han med en ed, att dessa var bättre än han själv eller hans folk.” *History of the Christian Church*, volym II, s. 71, 72, tredje upplagan i London: 1818.

## **INDIEN**

Skilda från västvärlden i 1000 år var de kristna i Indien naturligtvis okunniga om många nyheter som hade införts genom kyrkomöten och lateranska dekret. ’Vi är kristna och inga avgudadyrkare’, var deras raka svar när man krävde av dem att de skulle betyga sin vördnad för en avbild av jungfru Maria.

## SEXTONDE ÅRHUNDRADET

### KYRKOMÖTET I TRIENT (ROMERSKT-KATOLSKT)

18 januari 1563 bestämde kyrkomötet i Trient att traditionen är större, betydelsefullare, än Bibeln, efter ett kraftfullt tal av ärkebiskopen i Reggio i vilket han sade, att det faktum att [den romersk-katolska] kyrkan hade förändrat det fjärde budet [‘Tänk på sabbatsdagen så att du helgar den’.] klart bevisade att traditionen var större, betydelsefullare, än Bibeln. Kolzmann: *Kanon and Tradition*, 1859, s. 263.

**JESUS SADE:** ”Varför bryter ni mot Guds bud för era stadgars skull? Ni upphäver Guds ord för era stadgars skull. Ni hycklare: rätt profeterade Jesaja om er: *Detta folk ärar mig med sina läppar, men deras hjärtan är långt ifrån mig. Förgäves dyrkar de mig, eftersom de läror de förkunnar är människors bud.*” Matt 15:3, 6-9.

### ENGLAND

”Under drottning Elisabeths regeringstid förstod många samvetsgranna och oberoende tänkare (liksom tidigare en del protestanter i Böhmen) att det fjärde budet krävde att de helighöll - inte den första utan - den specificerade `sjunde` dagen i veckan.” *Chambers Encyclopaedia*, artikeln ”Sabbath”, volym VIII, s 462, 1867 års upplaga.

### RYSSLAND (Kyrkomöte, Moskva, 1503)

”De anklagade [sabbatshållare] var samlade. De erkände öppet den nya tron och försvarade densamma. De mest framstående av dem, statssekreterare Kuritzyn, Ivan Maxirnov, Kassian, Archimandrite från Juryklostret i Novgorod, dömdes till döden och brändes offentligt i burar i Moskva, den 27 december 1503.” H. Stemberf: *Geschichte der Juden*, Leipzig: 1873, s. 1117- 1122.



## **SVERIGE**

”Denna iver beträffande sabbatshållande fortsatte under en lång tid. Också småsaker som skulle kunna stärka helighållande av lördagen straffades.” Biskop Anjou: *Svenska kyrkans historia efter mötet i Uppsala*.

## **LIECHTENSTEIN**

”Sabbatarianerna lär att sabbaten, dvs. lördagen, fortfarande måste helighållas. De säger att söndagen är påvens påhitt.” Wolfgang Capito: *Refutation of Sabbath*, 1599.

## **BÖHMEN (De böhmiska bröderna)**

Dr. R. Cox säger: ”Jag finner i en passage av Erasmus, att under reformationens tidiga skede när han skrev, fanns det sabbatarianer i Böhmen, som inte bara ’helighöll den sjunde dagen, utan också uppgavs vara ... noga med att vila på den’.” Cox: *Literature of the Sabbath Question*, volym II, s. 201- 202.

## **HISTORIKERS KYRKOLISTOR (16:e århundrandet)**

”Sabbatarianer, som kallas så därför att de förkastar helighållandet av Herrens dag [söndagen] som något som inte påbjudits i Bibeln, de anser enbart sabbaten helig, eftersom Gud vilade på den dagen och befallde att den skall hållas helig och att man skall vila på den.” A. Ross, op.cit.

## **TYSKLAND – Dr. Eck (då han talade mot reformatörerna)**

”Kyrkan har emellertid överfört helighållandet av lördagen till söndagen genom sin egen kraft utan stöd från Bibeln.” Dr. Eck: *Enchiridion*, 1533, s. 78-79.

## **EUROPA**

Omkring år 1520 fann många av dessa sabbatshållare skydd på godset som

tillhörde Lord Leonhardt av Liechtenstein, ”eftersom Liechtensteins prinsar höll den sanna sabbaten helig”. J.N. Andrews: *History of the Sabbath*, s. 649.

## **INDIEN**

”Den berömda jesuiten, Francis Xavier, kallade på inkquisitionen, som etablerade sig i Goa i Indien år 1560 e. Kr. för att hejda ’den judiska ondskan’ (sabbatshållandet)”. Adeney: *The Greek and Eastern Churches*, s. 527, 528.

## **NORGE – 1544**

”En del av er håller lördagen helig, tvärtemot varningen. Ni bör allvarligt straffas. Vem som än visar sig hålla lördagen helig måste betala böter på tio mark.” Niels Krag och S. Stephanius: *History of King Christian the Third*.

## **ÖSTERRIKE**

”Sabbatarianerna existerar nu i Österrike.” Luther: *Lectures on Genesis*, 1523-1527.

## **ABESSINIEN – 1534 (Abessinsk legat inför domstol i Lissabon)**

”Det är alltså inte för att imitera judarna, utan för att lyda Kristus och Hans heliga apostlar som vi håller den dagen helig.” Abessinsk legat inför den portugisiska domstolen i Lissabon. Geddes: *Church History of Ethiopia*, s. 87- 88.

## **DR. MARTIN LUTHER**

”Gud välsignade sabbaten och helgade den för sig själv. Gud ville att denna befallning beträffande sabbaten skulle bestå. Han ville att ordet skulle predikas på den sjunde dagen.” Luther: *Commentary on Genesis*, volym I, s. 138- 140.

## **BAPTISTER**

”En del har lidit av tortyr därför att de inte ville vila när andra höll söndagen, därför att de förklarade att det var Antikrists heliga dag och lag.” Sebastian Frank, 1536 e. Kr.

## **SCHWEIZ**

”Helighållandet av sabbaten är en del av morallagen. Den har hållits helig sedan världens begynnelse.” Berömd schweizisk författare, R. Hospinian, 1592 e. Kr.

## **HOLLAND OCH TYSKLAND**

Barbara från Thiers, som avrättades 1529, förklarade: ”Gud har befallt oss att vila på den sjunde dagen.” En annan martyr, Christina Tolingerin, omnämns på följande sätt: ”Beträffande heliga dagar och söndagar, sade hon: ’På sex dagar skapade Gud världen, på den sjunde dagen vilade han. De andra heliga dagarna har instiftats av påvar, kardinaler och ärkebiskopar.’” Från holländskan av T. J. Van Braght: *Martyrology of the Churches of Christ, commonly called Baptists, during the era of the Reformation*, London: 1850, volym I, s. 113- 114.

## **FINLAND – 6 dec. 1554 (Brev från Sveriges kung Gustav Vasa I till Finlands folk)**

”För en tid sedan hörde vi att en del människor i Finland hade fallit i stor villfarelse och helighöll den sjunde dagen, kallad lördag.” Statsbiblioteket i Helsingfors, *Reichsregister*, Vom J., 1554, del B.B. blad 1120, s. 175- 180a.

# **SJUTTONDE ÅRHUNDRADET**

## **ENGLAND – 1618**

”Till sist, för att hon undervisade endast fem dagar i veckan och vilade på lördag, fördes hon till det nya fängelset i Maiden Lane, en plats som

bestämts för inspärning av en del personer med andra åsikter än den engelska kyrkan, för att hon undervisat endast fem dagar i veckan och för att hon vilade på lördagen. Fru Traske tillbringade femton eller sexton år i fångenskap för sin åsikt om lördagsabbaten.” Pagitt: *Heresiography*, s. 196.

## **ENGLAND**

”Här i England finns det omkring nio eller tio kyrkor som håller sabbaten vid sidan av många spridda lärjungar, som på ett enastående sätt har bevarats.” Stennets brev, 1668 och 1670 i Cox: *Literature of the Sabbath Question*, Volym I, s. 268.

## **ENGLAND**

Herr Thomas Bampfield, som hade varit talman i ett av Cromwells parlament, skrev också om helighållandet av den sjunde dagen och sattes i fängelse för sina religiösa principer i Ilchesters fängelse. Calamy: op. cit., volym 2, s. 260.

## **UNGERN, RUMÄNIEN**

Men när de förkastade söndagen och vilade på sabbaten, gav prins Sigmond Bathory [i Ungern] order om att de skulle förföljas. Pechi avancerade till posten som rikskansler och stod närmast tronen i Transsylvanien [nordvästra Rumänien]. Han studerade sin Bibel och komponerade en rad psalmer, de flesta till sabbatens ära. Pechi arresterades och dog 1640.

## **SVERIGE OCH FINLAND**

”Vi kan finna tecken på dessa uppfattningar över nästan hela Sverige på den tiden – från Finland och norra Sverige. I trakten av Uppsala höll bönderna lördagen i stället för söndagen.

Omkring år 1625 blev denna religiösa tendens så framträdande i dessa länder att inte bara stora mängder vanliga människor började hålla lördagen som vilodag utan också många präster gjorde på samma sätt.” *History of the Swedish Church*, volym I, s. 256.

## **MOSKOVITISKA RYSKA KYRKAN**

”De högtidlighåller lördagen (den gamla sabbaten)”. Samuel Purchase: *His Pilgrimages*, del 1, s. 350.

## **INDIEN (Jakobiter) – 1625**

”De håller lördagen helig. De har högtidlig gudstjänst på lördagar.” Purchase: *His Pilgrimages*, del 2, s. 1268.

## **AMERIKA**

”Stephen Mumford, Amerikas förste sabbatshållare, kom från London 1664.” Jas. Bailey: *History of the Seventh Day Baptist General Conference*, s. 237, 238.

## **AMERIKA – 1671 (Sjundedagsbaptister)**

”... bröt med baptistsamfundet för att hålla sabbaten.” Bailey: op.cit. s. 9, 10.

## **ENGLAND – Charles I, 1647 (när de parlamentariska kommissionärerna tillfrågades)**

”Det går inte att finna något ställe i Bibeln som säger att lördagen inte längre skall hållas, eller förändras till söndagen, varför det måste vara kyrkan som med sin makt har ändrat det ena och instiftat det andra.” Cox: *Sabbath Laws*, s 333.

## **ENGLAND – John Milton**

”Det kommer säkert att vara mycket säkrare att hålla den sjunde dagen helig, enligt Guds uttryckliga bud, än att godkänna den första (dagen) på grund av enbart mänsklig gissning.” Cox: *Literature of the Sabbath Question*, volym 2, s. 46 - 54.

## **ENGLAND**

”I samband med utgivningen av *Book of Sports* år 1618 uppstod en skarp strid bland engelska teologer på två punkter: Först om fjärde budets sabbat fortfarande gällde, och för det andra av vilken orsak första dagen i veckan var berättigad att helighållas som `sabbaten`.” Haydn: *Dictionary of Dates*, artikeln `Sabbatarians`, s. 602.

## **ETIOPIEN**

Jesuiterna försökte få den abessinska (etiopiska) kyrkan att acceptera romersk katolicism. De påverkade kung Zadenghel till att föreslå att underordna sig påvemakten (1604 e.Kr.) ”genom att förbjuda alla sina undersåtar att i fortsättningen hålla lördagen helig, med hot om stränga straff.” Geddes: *Church History of Ethiopia*, s. 311. Se också Gibbon: *Decline and Fall*, kap. 47.

## **BÖHMEN, MÄHREN, SCHWEIZ, TYSKLAND**

”En av rådsherrarna och adelsmännen i rätten var John Gerendi, ledare för sabbatarianerna, ett folk som inte höll söndagen utan lördagen.” Lamy: *The History of Socinianism*, s. 60.

## **ENGLAND**

Inskriptionen på monumentet över graven för Dr. Peter Chamberlain, allmänpraktiserande läkare för tre av Englands kungar och tre drottningar, kung James I och drottning Ann, kung Charles I och drottning Mary, kung Charles II och drottning Katherine, säger att Dr Chamberlain var ”en kristen

som höll fast vid Guds bud och tron på Jesus, som hade blivit döpt omkring 1648 och höll den sjunde dagen som sabbat i över trettio två år.”

## **ARTONDE ÅRHUNDRADET**

### **ABESSINIEN (NU ETIOPIEN)**

”Jakobiterna samlades på sabbatsdagen i templet, före Herrens dag, och höll den dagen, liksom också abessinierna (etiopierna) gjorde som vi har sett av bekännelsen om deras tro av den etiopiske kung Claudius.” Abudacnus: *Historia Jacobitarum*, s. 118-119.

### **RUMÄNIEN, 1760 (SAMT JUGOSLAVIEN OCH TJECKOSLOVAKIEN)**

”Joseph II:s påbud om tolerans tillämpades inte på sabbatarianerna, av vilka en del förlorade all sin egendom.” Jahrgang, volym 2, sid. 254. Katolska präster tvingade dem med hjälp av soldater att acceptera romersk katolicism till namnet och tvingade dem som återstod till att arbeta på sabbaten och besöka kyrkan på söndag, - dessa var de metoder som användes för tvåhundra femtio år sedan för att omvända sabbatshållare till söndagshållande.

### **TYSKLAND – Tennhardt av Nuremberg**

”Han håller strängt på läran om sabbaten, eftersom det är ett av de tio budorden.” Bengel: *Leben und Wirken*, Burk, s. 579.

Själv säger han: ”Det kan inte bevisas att söndag har tagit sabbatens plats [s. 366]. Herren Gud har helgat veckans sista dag. Antikrist har å andra sidan utvalt veckans första dag.” Kl. *Auszug aus Tennhardt's Schriften*, s. 49, (tryckt 1712)

## **BÖHMEN OCH MÄHREN - Deras historia från 1635 till 1867 har beskrivits så här av Adolf Dux:**

”Situationen för sabbatarianerna var fruktansvärd. Deras böcker och skrifter måste lämnas till Karlsburgs konsistorium till att bli flammornas byte.” *Aus Ungarn*, s. 289-291, Leipzig: 1880.

## **HOLLAND OCH TYSKLAND**

Dr. Cornelius konstaterar om Öst-Friesland, att när baptisterna var talrika, ”hölls inte söndagen och helgdagarna”. [De var sabbatshållare.] Cornelius: *Der Anteil Ostfrieslands land* (Ref. Muenster 1852). s. 29, 34.

## **MÄHREN – Greve Zinzendorf**

År 1738 skrev Zinzendorf på följande sätt om sitt sabbatshållande: ”Jag har använt sabbatsdagen till vila många år redan, och vår söndag till att förkunna evangeliet.” Zinzendorf: *Budingsche Sammlung*, sektion 8, s. 224, Leipzig: 1742. [Det var huvudsakligen genom Zinzendorf och de mähriska bröderna som John Wesley fördes till den nya födelsen.]

## **AMERIKA, 1741**

”Som ett speciellt tillfälle förtjänar det att läggas märke till att han [Zinzendorf] tillsammans med församlingen i Betlehem är beslutet att hålla den sjunde dagen som vilodag.” Zinzendorf, op.cit, s. 5, 1421, 1422.

## **AMERIKA**

Men innan Zinzendorf och de mähriska bröderna i Betlehem alltså började hålla sabbaten och hade framgång, fanns det en liten grupp sabbatshållare i Pennsylvania. Rupp: *History of Religious Denominations in the United States*, s. 109- 123.



# NITTONDE ÅRHUNDRADET

## RYSSLAND

”Men majoriteten flyttade till Krim och Kaukasus, där de stannade, trofasta mot sin lära trots förföljelse fram till vår tid. Folket kallar dem subotniki, eller sabbatarianer.” Sternberg: *Geschichte der Juden in Polen*, s. 124.

## KINA

Enligt Lin-Lee (en officer bland dem): ”Vid den här tiden förhindrade Hung bruket av opium, och även tobak och alla rusdrycker, och sabbaten hölls på ett religiöst sätt.” *The Ti-Ping Revolution*, volym 1, s. 36-48, 84.

”Den sjunde dagen hölls synnerligen religiöst och strikt. Sabbat hålls i Taiping på vår lördag.” *Ibid.*, s. 319.

## KINA

”När man frågade dem som bodde i Taiping, varför de höll den sjunde dagens sabbat, svarade de, att det först och främst berodde på att Bibeln lär ut det, och för det andra, därför att deras förfäder höll den som en dag för tillbedjan.” *A Critical History of the Sabbath and the Sunday*.

## INDIEN OCH PERSIEN

”Dessutom upprätthåller de det högtidliga helighållandet av kristen tillbedjan över hela vårt imperium på den sjunde dagen.” *Christian Researches in Asia*, s. 143.

## DANMARK

”Denna rörelse blev inte utan effekt. Pastor M. A. Sommer började hålla den sjunde dagen helig och skrev i sitt församlingsblad, *Indovet Kristendom* nr 5, 1875, en imponerande artikel om den sanna sabbaten. I ett brev till äldste John G. Matteson säger han: `Bland baptisterna här i Danmark är det en stor rörelse när det gäller sabbatsbudet... Förmodligen är jag emellertid den ende predikant i Danmark som står så nära adventisterna och som

under många år har förkunnat Kristi andra ankomst.” *Advent Tidende*, maj 1875.

## **SVERIGE (Baptister)**

”Vi vill nu försöka visa att helighållandet av sabbaten har sin grund och sitt ursprung i en lag som Gud vid själva skapelsen instiftade för hela världen, och som därför är bindande för alla människor i alla tider.” *Evangelisten*, 30 maj 1863, s. 169, Stockholm, (Organ för Svenska Baptistsamfundet).

## **AMERIKA**

”Vi ser alltså att Daniel 7:25 har uppfyllts, det lilla hornet som förändrar ’tider och lagar’. Därför förefaller det mig som om alla som håller den första dagen som sabbatsdagen är påvens söndagshållare och Guds sabbatsbrytare.” Äldste T.M. Preble, 13 februari 1845.

## **SJUNDEDAGS ADVENTISTER**

År 1844 uppkom sjundedagsadventisterna i Nordamerika och hade spritt sig till alla världsdelar vid slutet av 1900-talet. Deras namn härleder sig från deras undervisning om den sjunde dagens sabbat och Jesu andra ankomst i härlighet på himlens skyar. År 1874 etablerades deras verksamhet i Europa, 1885 i Australien, 1887 i Afrika, 1888 i Asien och Sydamerika.

**Idag:** Det finns förmodligen fler sabbatshållande kristna i världen i dag än någonsin tidigare. Omkring 200 olika sabbatshållande grupper existerar i många länder. Den största gruppen är sjunedagsadventistförsamlingar som bokstavligen omringar jordklotet. Statistik från 2014 visar medlemskap på över 18.4 miljoner, som tillber i mer än 148.000 församlingar, i 205 länder. Sjunedags Adventistsamfundet ökar medlemskapet med mer än 7 % per år, netto.

**Guds Ord säger:** "Se, jag skapar nya himlar och en ny jord, och man skall inte mer komma ihåg det förgångna eller tänka på det." "Ty liksom de nya himlarna och den nya jorden, som jag skapar, blir bestående inför mig, så skall er avkomma och ert namn bestå, säger HERREN. Och nymånadsdag efter nymånadsdag och sabbatsdag efter sabbatsdag skall alla människor komma och tillbe inför mig, säger HERREN." Jes. 65:17, 66:22-23.

"Om du hindrar din fot på sabbaten att göra vad du har lust till på min heliga dag, om du kallar sabbaten din lust och om du förhårligar den till HERRENS ära, om du förhårligar den genom att inte gå egna vägar och inte göra vad du har lust till eller tala tomma ord, då skall du fröjda dig i HERREN och jag skall föra dig fram över landets höjder och låta dig njuta av din fader Jakobs arvedel. Så har HERRENS mun talat." Jes. 58:13-14

Guds Ord är fortfarande relevant för oss i dag. Kommer de som kallar sig 'kristna', efterföljare till Herren Jesus, att ära Honom genom att tänka på sabbatsdagen och hålla den helig?

Eller kommer de att välja att hedra en dag vars enda grund är mänsklig tradition?

Det sägs om Kristus, att "genom Honom har allt blivit till, och utan Honom har inget blivit till som är till". Joh. 1:3. Som det bestående minnesmärket över Hans stora skapelseverk välsignade Kristus sabbatsdagen och gjorde den helig. 1 Mos. 2:3. Kristus beskriver Sig själv som sabbatens Herre (se Matt. 12:8, Mark 2:28, Luk. 6:5) och de för vilka Jesus verkligen är deras Herre kommer att ära Honom genom att tänka på Hans sabbatsdag och hålla den helig.

HUR ÄR DET MED DIG?

VAD KOMMER DU ATT GÖRA?

# Guds tio bud

2 Mos 20:3-17

1. Du skall inga andra gudar ha vid sidan av Mig.
2. Du skall inte göra dig någon bildstod eller någon bild, vare sig av det som är uppe i himlen eller av det som är nere på jorden eller av det som är i vattnet under jorden. Du skall inte tillbe sådana, ej heller tjäna dem. Ty Jag, Herren, din Gud, är en nitälskande Gud, som bestraffar fädernas missgärning på barn och efterkommande i tredje och fjärde led, när man hatar Mig, men som gör nåd med tusenden, när man älskar Mig och håller Mina bud.
3. Du skall inte missbruka Herrens, din Guds, namn, ty Herren skall inte låta den bli ostraffad, som missbrukar Hans namn.
4. Tänk på sabbatsdagen, så att du helgar den. Sex dagar skall du arbeta och utföra alla dina sysslor. Men den sjunde dagen är Herrens, din Guds, sabbat. Då skall du inte utföra någon syssla, ej heller din son eller din dotter, ej heller din tjänare eller din tjänarinna eller din dragare, ej heller främlingen som är hos dig inom dina portar. Ty på sex dagar gjorde Herren himlen och jorden och havet och allt vad som är i dem, men Han vilade på sjunde dagen. Därför har Herren välsignat sabbatsdagen och helgat den.
5. Hedra din far och din mor, för att du må leva länge i det land som Herren, din Gud, vill ge dig.
6. Du skall inte dräpa.
7. Du skall inte begå äktenskapsbrott.
8. Du skall inte stjåla.
9. Du skall inte bära falskt vittnesbörd mot din nästa.
10. Du skall inte ha begär till din nästas hus. Du skall inte ha begär till din nästas hustru, ej heller till hans tjänare eller hans tjänarinna, ej heller till hans oxe eller hans åsna, ej heller till något annat som tillhör din nästa.

## **Guds tio bud förändrade av människor enligt katekeser**

1. Du skall inga andra gudar ha vid sidan av Mig.
2. Du skall inte missbruka Herrens, din Guds, namn.
3. Tänk på vilodagen, så att du helgar den.
4. Hedra din far och din mor, för att det må gå dig väl och du må länge leva i ditt land.
5. Du skall inte dräpa.
6. Du skall inte begå äktenskapsbrott.
7. Du skall inte stjäla.
8. Du skall inte bära falskt vittnesbörd mot din nästa.
9. Du skall inte ha begär till din nästas hus.
10. Du skall inte ha begär till din nästas hustru, ej heller till hans tjänare eller hans tjänarinna, ej heller till något annat som tillhör din nästa.

## ***Namnen på veckans sjunde dag på olika språk***

<b><i>Språkets namn</i></b>	<b><i>Den sjunde dagen</i></b>
Afganska	Shamba
Gammalsyriska	Shabbatho
Arabiska	Assabt
Babyloniska	Sabatu
Bagrimma (Centralafrika)	Sibbedi
Böhmiska	Sobota
Bulgariska	Subbota
Etiopiska	Sanbat
Franska	Samedi
Grekiska	Sabbaton
Hebreiska	Shabbath
Ungerska	Szombat
Italienska	Sabbato
Kurdiska	Shamba
Maban (Centralafrika)	Sab
Malajiska	Hari-sabtu
Polska	Sobota
Portugisiska	Sabbado
Rumänska	Sambata
Ryska	Subbota
Serbiska	Subota
Spanska	Sábado
Turkiska	Yom-es-sabt
Urdu (Indien)	Shamba

Lägg märke till att dagens namn liknar ordet *sabbat*. I många språk är också onsdagens namn *fjärde dagen* eller *i mitten*. Det finns många fler språk där den sjunde dagen liknar ordet *sabbat*. Klart och tydligt är lördag den sjunde dagen och därmed sabbat.